

ISSN 1561-6908

**Економіка:
проблеми теорії та
практики**

Збірник наукових праць

Випуск 262

Том IV

Паньків О.М. НЕПРЯМІ ПОДАТКИ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	960
Скрыпник Е.А., Строков Е.М. УПРАВЛЕНЧЕСКО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД К РЕСУРСОБЕРЕЖЕНИЮ НА ПРЕДПРИЯТИИ.....	965
Магденко С.О., Ротай О.В. АНАЛІЗ СОБИВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ ДЛЯ ХЛІБОПЕКАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	972
Ткач А.В., Магденко С.О. ДОСЛІДЖЕННЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ХАРЧОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ	978
Кривошей В.В. ДИНАМІКА ТРУДОВИХ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНСЬКИХ ПРАЦІВНИКІВ ГАЛУЗИ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА	984
Коновенко О.А. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЗОВНІШНІХ ТА ВНУТРІШНЬОВИРОБНИЧИХ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ В СИСТЕМІ ХЛІБОПРОДУКТІВ	992
Калінеску Т.В., Баляба К. В. ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ТА АВТОМАТИЗАЦІЯ ФОРМУВАННЯ ТА ПЕРЕДАЧІ ПОДАТКОВОЇ ЗВІТНОСТІ	999
Єжихіна М.А., Семенча І.Є. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ БАНКУ	1005
Гладун О.М., Пономарьова Н.А. МЕТОДИКА ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	1014
Гапчак Т.Г. РИЗИКИ В ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ	1019
Сацук В.І. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	1027
Купчак В.Р. ФОРМУВАННЯ МАТРИЦІ ЦІНОВИХ СТРАТЕГІЙ ГАЗОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	1041

Климова С.О. ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ	1049
Кесарь Ю.П., Легостаєва О.О. "ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ"	1054
Баранов А.Н., Луцки Д.В. ОБЗОР МЕТОДОВ ОЦЕНКИ ТОЧНОСТИ СКОРИНГОВОЙ СИСТЕМЫ.....	1062
Озайна О.В., Вихорева Н.И., Кравцова Е.Н. ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПРИСУТСТВИЯ УКРАИНСКИХ ЭМИТЕНТОВ НА РЫНКЕ ЕВРООБЛИГАЦИЙ	1067
Мишеніна Н.В., Хомініч Н.С. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	1079
Жовнир С.М. МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В КОНТЕКСТІ ПОСИЛЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА СУЧАСНОЇ КРИЗИ ГЛОБАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ	1086
Том V	
Мельник Е.Г., Вигівська І.М. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ	1093
Нагорный О.В., Череп А.В. ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ	1103
Міронова Л.О., Чорна Н.О., Кривобок І.В. ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ БАЛАНСУ ПІДПРИЄМСТВА	1110
Боголюб Т.М. РЕГИОНАЛЬНЫЙ ВУЗ И РЫНОК ТРУДА: ПРОБЛЕМЫ ЗАНЯТОСТИ	1116
Семенюта В.В., Горбуліна С.В. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	1127

Мішеніна Н.В., Хомініч Н.С.,
Сумський державний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

***Анотація.** У статті обґрунтовується необхідність фінансування екологічних програм та природоохоронних заходів, сформовано основні напрямки удосконалення механізму фінансування як на державному, так і на регіональному рівні.*

Ключові слова: екологічна програма, фінансування екологічних програм, державний бюджет, місцевий бюджет, Державний фонд ОНПС, не бюджетні джерела, платежі.

Вступ.

На сучасному етапі свого розвитку людство зі всією очевидністю відчуває глобальну кризу у всіх сферах своєї діяльності - екологічній, соціальній, демографічній і економічній. Особливо гостро заявили про себе екологічні проблеми, пов'язані з раціональним використанням природно-ресурсного потенціалу і забрудненням навколишнього середовища. Посилення і зростання масштабу техногенних і антропогенних навантажень на природне середовище, на глобальні екосистеми і, як наслідок, на саму людину, його здоров'я і добробут, призвели до підриву резерву стійкості біосфери, втрати природою значної частини самовідновних функцій, необхідних для її стійкого функціонування. Приблизно двадцять років тому відомі українські вчені стверджували, «що стан навколишнього природного середовища і ресурсів планети змінюється під впливом повсякденної діяльності всіх держав, і ці зміни стають усе більш згубними для природи. Сьогодні вони досягли таких масштабів, що можна цілком обґрунтовано говорити про наявність екологічної кризи в окремих регіонах планети і погіршення екологічної ситуації в цілому». Загострення екологічної кризи особливо швидкими темпами відбувалося протягом останнього сторіччя під впливом науково-технічного прогресу і безпрецедентного зростання виробничо-господарської діяльності людини.

Глибока дисгармонія у взаємостосунках людини і природи, що склалася, є наслідком ігнорування цивілізацією законів функціонування біосфери, урахування дії яких потребує реалізації довгострокових заходів на фоні переважання короткострокових і середньострокових інтересів людства. Таким чином, антропогенний і техногенний тиск став основним фактором дестабілізації регіональної і глобальної еколого-економічної системи. Тобто відбувається своєрідне посилення екологічної кризи соціально-економічною кризою.

Сьогодні актуальною проблемою, яка вимагає негайного вирішення, стала практика фінансування екологічних програм та природоохоронних заходів. Вона має два взаємозв'язаних аспекти. Перший – це стан та обсяги фінансування

заходів у сфері охорони довкілля, використання природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки. Другий – механізм реалізації фінансування природоохоронних заходів.

Багато фінансових аспектів фінансового забезпечення раціонального використання та охорони природних ресурсів, переважно на загальнодержавному рівні, висвітлені у працях таких вітчизняних науковців, як Веклич О.О. [2, 3], Кашенко О.Л. [5], Мельник Л.Г., Шапочка М.К. [6], Савчук Н.В. [8], Хвесик М.А., Горбач Л.М., Кулаковський Ю.Г., Хлобистов Є.В. [9].

Постановка завдання.

Мета дослідження полягає в теоретичному та практичному розгляді вивчення проблеми аналізу та удосконалення механізму фінансування екологічних програм.

Результати.

Однією з гострих проблем, які блокують вирішення питань, пов'язаних з фінансовим забезпеченням раціонального використання та охорони природних ресурсів, є дефіцит фінансових засобів та низька ефективність їх використання. Структура джерел здійснення природоохоронних витратів характеризується переважальною частиною власних коштів підприємств (97% по Україні) при незначній участі фондів охорони навколишнього середовища, державного та місцевих бюджетів, питома вага яких є мізерною. Результати аналітичних досліджень підтверджують низьку ефективність механізму фінансового забезпечення раціонального використання та охорони природних ресурсів як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях, що актуалізує необхідність значного вдосконалення цього механізму [5].

На основі проведених досліджень можна виділити такі особливості, що вимагають врахування при розробці фінансового механізму забезпечення раціонального використання та охорони природних ресурсів регіонів нашої держави:

По-перше, посилення гнучкості механізму екологічного управління в цілому, забезпечення сприятливих умов для самостійного визначення підприємствами стратегії природоохоронної діяльності.

По-друге, різка його диференціація, що повинна визначати, з одного боку, екологічну політику, в тому числі й фінансове її забезпечення в межах самого регіону, а з іншого, державну екологічну політику, прозору та послідовну, спрямовану на максимальне врахування особливостей екологічної ситуації в кожному регіоні.

Статтею 42 Закону України встановлено, що в Україні фінансування заходів щодо охорони навколишнього природного середовища здійснюється за рахунок Державного бюджету України, республіканського бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів, коштів підприємств, установ та організацій, фондів охорони навколишнього природного середовища, добровільних внесків та інших коштів (рис. 1.) [1].

Соціально-економічний розвиток Сумської області тісно і нерозривно пов'язаний з екологічним станом довкілля, наявністю екологічних проблем та ризиків у регіоні. Значною мірою стан довкілля Сумської області обумовлюється методами ведення сільського та лісового господарства, впливом підприємств у таких розвинених галузях промисловості, як видобувна, хімічна та машинобудівна, впливом об'єктів муніципальної інфраструктури населених пунктів.

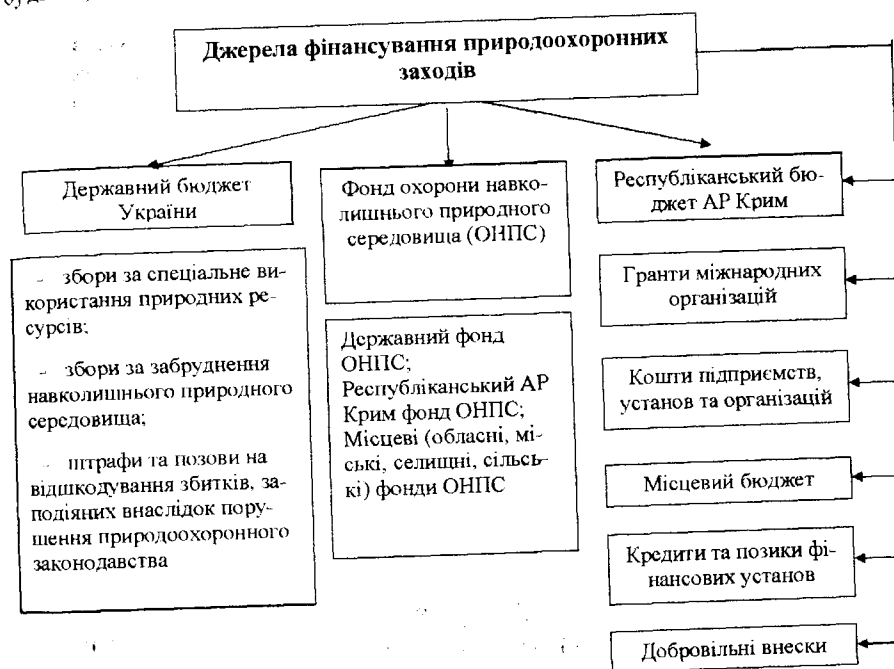

Рис. 1 – Джерела фінансування природоохоронних заходів

Оцінка стану довкілля в області свідчить, що практично немає природних компонентів екосистеми, які б не зазнавали постійного негативного антропогенного впливу.

Серед екологічних проблем області, які підлягають вирішенню в перспективі, треба виділити: наявність на території значної кількості непридатних і заборонених до застосування пестицидів, умови зберігання яких створюють загрозу для довкілля та здоров'я людей; забруднення водного басейну недостатньо очищеними каналізаційними стоками; відсутність ефективно діючих схем очищення населених пунктів від відходів; недостатні обсяги утилізації відходів, відсутність обладнаних належним чином полігонів для захоронення відходів і, як наслідок, забруднення території (земель, лісів, водоохоронних зон водних об'єктів) різними промисловими та побутовими відходами; виснажливе вико-

ристання біоресурсів та деградація біорізноманіття; незадовільний стан зеленого господарства в населених пунктах; незадовільний стан лісозахисних насаджень, у т.ч. у водоохоронних зонах; забруднення атмосферного повітря.

Необхідність вирішення екологічних проблем регіону є підґрунтям розроблення Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища Сумської області до 2015 року [4].

Фінансово-економічний механізм реалізації

Програми включає в себе засоби: економічного та фінансового забезпечення природоохоронної діяльності; економічного стимулювання природоохоронної діяльності; економічного покарання за порушення чинного екологічного законодавства.

Джерелами фінансування заходів є: державний бюджет, у тому числі державний фонд охорони навколишнього природного середовища; обласний бюджет, у тому числі обласний фонд охорони навколишнього природного середовища; місцеві бюджети, у тому числі місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища; кошти підприємств, установ та організацій; кошти інвесторів; кошти з інших джерел, у т.ч. небюджетних екологічних фондів, міжнародних благодійних фондів.

Природоохоронні заходи та проекти, що потребують значних обсягів фінансування, реалізуються із залученням коштів з різних джерел на умовах співфінансування (табл. 1)

Таблиця 1 - Ресурсне забезпечення Комплексної програми ОНПС Сумської області до 2015 року (тис. грн)

Обсяг коштів, які пропонуються залучити на виконання програми	Етапи виконання програми				Усього витрат на виконання програми
	I		II		
	2009 р.	2010 р.	2011р.	2012 – 2015 рр.	
1	2	3	4	5	6
Обсяг ресурсів усього, у тому числі:	24931,5	36594,9	37875,5	137292,5	236694,4
державний бюджет, у т.ч. фонд ОНПС	19040	27265,8	26304	81430	154039,8
місцеві бюджети, у т.ч. фонди ОНПС	5041,5	7879,1	9651,5	46612,5	69184,6
кошти небюджетних джерел	850	1450	1920	9250	13470

У графічному вигляді динаміку ресурсного забезпечення Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища Сумської області протягом 2009 – 2015 років представлено на рис. 2.

На здійснення Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища протягом 2009-2015 років пропонується залучити усього 236694,4 тис. грн., у тому числі: з державного бюджету виділяється 154039,8 тис. грн.; з місцевого бюджету пропонують залучити 69184,6 тис. грн.; кошти не бюджетних джерел – 13470 тис. грн.

Рис. 2 – Ресурсне забезпечення Комплексної програми охорони навколишнього природного середовища Сумської області до 2015 року

Головними недоліками системи фінансування Комплексної програми ОНПС [4]:

1 Порушення природоохоронного законодавства розпорядниками зазначених коштів на місцях. За даними місцевих органів Мінекоресурсів у ряді випадків не було утворено місцеві фонди у складі бюджетів тих сільських рад, на території яких розміщені підприємства-платники збору. Було встановлено по ряду місцевих рад:

- ✓ відсутність окремих рахунків для зарахування збору;
- ✓ невідповідність положень про місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища вимогам природоохоронного законодавства;
- ✓ відсутність затверджених в належному порядку кошторисів витрат;
- ✓ нецільове використання коштів;
- ✓ факти незаконного звільнення підприємств-забруднювачів навколишнього природного середовища від сплати збору –

2 Здійснення витрат лише у формі гранту (безповоротної грошової допомоги) призводить до великої кількості бажаючих отримати "легкі" кошти і не стимулює їх до ефективного використання коштів.

3 Залежність від інфляційних процесів та "політичних" рішень.

4 Відсутня узгодженість міжрегіональної екологічної політики при фінансуванні природоохоронних заходів.

5 На сьогодні є відверто малою доходна база фондів.

6 На протязі календарного року кошти фондів використовуються неефек-

тивні.

головними напрямками удосконалення механізму фінансування Комплексної програми ОНПС є [9]:

- визначення головною державною фінансовою інституцією в природоохоронній діяльності Національний екологічний фонд;

- необхідно розширити коло платників збору за забруднення навколишнього природного середовища:

- створення ще одного Екологічного фонду, дохідною базою якого можуть бути іпотки в рахунок погашення країнами-кредиторами боргів, за умови фінансування природоохоронних заходів за визначеними міжнародними пріоритетами;

- необхідно розробляти нетрадиційні ринкові джерела фінансування природоохоронної діяльності. Одним із таких перспективних і ефективних шляхів вирішення проблеми інвестування природоохоронної діяльності може стати лізинг «lease», що в перекладі означає оренда;

- до числа важливих перспективних фінансових інструментів природоохоронної діяльності слід віднести страхування екологічних ризиків (екологічне страхування).

Проте цього не досить. Необхідно розширювати перелік конкретних природоохоронних заходів, які потребують пріоритетного розвитку. Встановлення пільг в оподаткуванні стимулює приплив капіталу в цю сферу, що дасть змогу створити екологічне підприємництво, ринок екологічних послуг та робіт.

Висновки.

Неважачи на певні спроби розробки та формування природоохоронних програм їх результативність залишається низькою. Як показує практика, основною причиною є незбалансованість бюджетних витрат на охорону природи на загальнодержавному і регіональному рівнях на основі непропорційності розподілу між усіма компонентами охорони довкілля. При розподілі бюджетних ресурсів слід враховувати економічний, соціальний та екологічний стан регіону. Кожен регіон повинен мати свою довготермінову модель розвитку, згідно якої повинна будуватись відповідна бюджетна політика.

Література

1. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ // ВВР України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
2. Веклич О. О. Забезпечення прозорості бюджетного фінансування природоохоронних заходів в Україні як умова екологоорієнтованої модернізації національної економіки // Вісник СНАУ, випуск 3-4, 2005 – с. 76.
3. Веклич О. О. Сучасні тенденції фінансового забезпечення природоохоронної діяльності в Україні. // Фінанси України. 2009. – № 11. – с. 26.

4. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Сумській області у 2008 році: Офіц. видання. – Суми: РВК "Медіа Інформ", 2009. – 84 с.
5. Кашенко О. Л. Механізми фінансового і правового регулювання у природокористуванні. // Фінанси України. – 2001. – № 2. – с. 141-146.
6. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Підручник / За заг. Ред. д. е. н., проф. Л. Г. Мельника та к. е. н., проф. М. К. Шапочки. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 759 с.
7. Савчук Н. В. Фінансово-економічний механізм екологізації виробничої діяльності / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – Львів, 2005 – 23 с.
8. Хвесик М. А., Горбач Л. М., Кулаковський Ю. П. Економіко-правове регулювання природокористування: Монографія. – К.: Кондор, 2004. – 383-437 с.
9. Хлобистов Е. В. Вдосконалення системи фінансування природоохоронних проектів // Регіональна економіка. – 2003. – № 4. – с. 203-212.